

17

December 2020 Jaargang 8

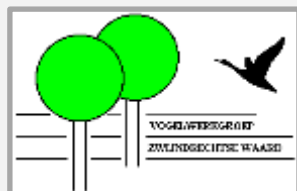
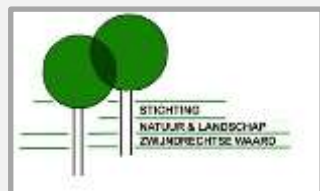

NIEUWSBRIEF Nieuwsbrief

1	Column/ Colofon
2	Excursies en vrijwilligers werkzaamheden
3	Info Werkgroepen
4	Foto's in beeld
5	Rietklimmers in Ambacht
6	Zee-eenden op de rivier
7	Natuurpark de Hooge Nesse
8	Meer biodiversiteit in de bermen
9	Resultaten onderzoek egel
12	Landbouw en diversiteit bij elkaar brengen
14	Tapuit in Nederland veert weer licht op
19	Buiten de regio
20	Kort bericht
21	Vrijwilligers gevraagd

Werkgroep Flora en fauna Zwijndrechtse Waard

(Onderdeel van de Stichting Natuur en Landschap Zwijndrechtse Waard)

COLUMN

Het is alweer de laatste nieuwsbrief van 2020. Het is een merkwaardig turbulent jaar. Vele afzeggingen en wijzigingen door corona heeft ons leven op zijn kop gezet. Zelfs nu weten we niet wat we moeten doen in januari. Gemaakte plannen zijn het afgelopen jaar zoveel gewijzigd en afgezegd dat we nu even de ontwikkelingen afwachten. Het aantal nieuwsbrieven is wat minder dan ander jaren door persoonlijke omstandigheden. In het komende jaar proberen we op het oude niveau terug te komen.

Bovenal wil ik al de lezers en leden van de werkgroepen danken voor de positieve dingen die gebeurde in 2020. En wenst u een gezond 2021 toe.

In 2030 willen we veel meer duurzame elektriciteit opwekken dan nu het geval is. Dit kunnen we op verschillende manieren doen.

Zo gaat de Gemeente Zwijndrecht op zoek naar mogelijkheden voor grootschalige opwekken van duurzame energie in het gebied langs de A16 en in Kijfhoek. We houden u op de hoogte en zijn erbij betrokken om de natuur ook zijn plaats te blijven geven en te beschermen. Het Develgebied is te belangrijk. De bedoeling is dat er zonneparken komen waar en hoe volgt nog.

De Dam op de Hooge Nesse is klaar en kan zijn werk doen. We moeten allen nog de waterstand verhogen door de schoten te verplaatsen. Deze zijn nu te laag geplaatst.

Op 5 januari zal de gemeenteraad een vergadering houden over de Hooge nesse. Het gaat over een meerjarenplan Hooge Nesse en het invulling van het gebouw. U kunt dit volgen op u computer.

Colofon

*Deze nieuwsbrief is een uitgave van de Werkgroep
"Flora en Fauna Zwijndrechtse Waard"*

*De werkgroep is een onderdeel van de "Stichting Natuur en Landschap Zwijndrechtse Waard
Tevens werken wij nauw samen met de "Stichting Hooge Nesse/Veerplaat"*

*Bezoekerscentrum: t 'Weetpunt
Develpad 169
3335AR Zwijndrecht*

Voor verdere informatie kunt onze website bezoeken

*Stichting Natuur & Landschap Zwijndrechtse Waard:
<http://www.natuur-zw.nl/Wordpress/>*

*Stichting Hooge Nesse/Veerplaat:
<http://www.hoogenesse.nl/>*

Redactie: Ron Stevense

Grijze zeehond Foto: Ron Stevense

Excursies Vrijwilligers werkzaamheden Activiteiten

Agenda 2020

WERKGOEP NATUURONDERHOUD ZWIJNDRECHTSE WAARD

Werkzaamheden in de Hooge Nesse polder/ Veerplaat

Natuur werkdag Hooge Nesse van 9.00-12.30 uur

Gegevens zie info bladzijde

?

?

?

I.v.m. de huidige corona maatregelen zijn andere activiteiten vervallen.

We wachten totdat er meer duidelijk is wat wel en niet kan worden georganiseerd

Agenda 2021. Stilzitten is geen optie!

We blijven zeer voorzichtig in deze coronatijd. Maar stilzitten is geen optie!. Ga vooral naar buiten, alleen of in kleine groepjes van maximaal 2 personen. Inventariseer, leer, beweeg en geniet! De natuur in Nederland is prachtig en er blijft veel te ontdekken.

Werkgroep Natuur Onderhoud Zwijndrechtse Waard

Locatie: Hooge Nesse/Veerplaat

KORTE INFORMATIE:

1	Dam op de Hooge Nesse klaar
2	Helaas veel vuildumpingen
3	Waterstand dam nog (opnieuw) instellen

Verzamelen bij de ingang Hooge Nesse/bij hsl-lijn. (Lindsedijk)

Aanvang: 9.00 uur- 12.30 uur

Klaarzet team 8.30 uur bij van Nesse/ werkschuur

Onder leiding van: Ron

Info en afmelden bij: rstevense@chello.nl

Weersverwachting

Verwachte temperatuur: Celsius

Weer:

Bijzonderheden:

I.v.m. corona maatregelen zijn de werkzaamheden gestopt.

Begin januari volgt meer berichtgeving

Beheeractiviteiten

Flora en Fauna Werkgroep Zwijndrechtse Waard

Vogelwerkgroep Zwijndrechtse Waard

Excursie werkgroep

Werkgroep nestkasten

KORTE INFORMATIE:

1	Vogeltellingen Devel gereed. Recordaantal vogels
2	Zonnepanelen Devel gebied waar en hoe?
3	Corona en vuildumpingen gaan hand in hand
4	Recordtemperatuur doet alles doorgroeien

Flora en fauna werkgroep nieuws

Opvallend nieuws las ik dat de provincie Drenthe een subsidie regeling voor schade preventie opengesteld door wolven bij schapen te voorkomen. Lijkt fantastisch , ware het niet dat deze regeling maar voor een klein gedeelte van Drenthe geldt. En laat het nou net het gebied zijn waar voorlopig geen wolven te verwachten zijn.

Met regelmaat krijgen we een mail van personen die melden dat er langs de Oude Maas bomen (illegaal) worden gekapt. Dikwijls zijn de mails vergezeld van een foto of we gaan kijken. En wat blijkt dat de illegale kap door mevrouw en meneer bever wordt veroorzaakt. Leuke is dat je wel aan mensen kan uitleggen wat er gebeurt en zo meer aandacht voor de natuur ontstaat.

Er staat ook een mooi artikel over de dwergmuis. Het is leuk om te weten dat de op de Hooge nesse voorkomt. Met regelmaat hebben we nesten gezien en één daarvan is te zien (als open is) in het Weertpunt.

Helaas ligt het werk stil op de Hooge nesse, alleen spoed karwijen worden gedaan. Zoals een omgevallen boom verwijderen en helaas vuil waaronder een bankstel verwijderen. Ja u lees het goed.

FOTO'S IN BEELD

Vroeger hadden we sneeuw!
Er komt een tijd dat we onze
kinderen uit moet leggen dat
er ook in Nederland periodes
met sneeuw waren.

Deze beelden zijn uit januari
2013

Foto 1: sneeuwlandschap
Foto 2: brandganzen
Foto 3: Roodborstje

Ron Stevense

figuur 1

Rietklimmers in Ambacht

In Ambacht leven diverse soorten muizen, waaronder bijvoorbeeld de huismuis die vaak dicht bij bebouwing te vinden is. In meer groenere omgeving is de bosmuis te verwachten, terwijl op graslanden de veldmuis de meest dominante soort is. In riet en in ruigtes, zoals in het Sandelingenpark en in de Crezéepolder, komen juist weer dwergmuizen voor. Misschien het muisje dat mensen die bang zijn voor 'normale' muizen, zelfs schattig vinden. Ze zijn slechts enkele centimeters groot en daarmee het kleinste knaagdier van Europa. Omdat ze zo klein zijn en dankzij het staartje van enkele centimeters, zijn ze in staat om bovenin rietpluimen en graanstengels te klimmen. In tegenstelling tot andere muizen hoeven ze de stengels dus niet om te knagen om bij het zaad te komen. Bij onraad laten ze zich echter gelijk omlaag vallen om tussen de planten te verdwijnen.

Foto is van Bastiaan van de Wetering.

Dwergmuizen maken een kunstig nestje in de begroeiing, wat wel tot één meter hoog aanwezig kan zijn. Het nestje met een doorsnee van ongeveer 4 cm, weven ze in elkaar met grassprietten. Deze sprietten blijven nog vastzitten aan de stengels, zodat het nestje in de zomer ook nog groen blijft, waardoor het lastig te ontdekken is. De kraamnesten, waar wel 8 jongen in geboren kunnen worden, zijn fors groter dan de zogenaamde slaapnesten. Als ze geboren worden wegen ze slechts 0,7 gram, onvoorstelbaar. 16 dagen verder verlaten de jongen het nest, waarbij ze meestal vrijwel verjaagd worden door de moeder die weer opnieuw drachtig is. Ze kan tot wel zeven nesten per jaar grootbrengen en ook de jongen zijn al na twee maanden geslachtsrijp. De voortplanting gaat dus razendsnel, maar ze leven ook gemiddeld maar 6 maanden.

In deze tijd van het jaar leven de dwergmuizen vooral overdag en met name ook op de grond. Het zaad van grassen is in de winter immers vooral op de grond te vinden, maar daarnaast eten ze ook veel insecten. Omdat ze een actieve manier van voedsel zoeken hebben, moeten ze elke dag een derde van hun lichaamsgewicht eten. Flink doorknagen dus...

Heeft u vragen, zelf wat onbekends gezien of andere opmerkingen? Mail me gerust: cornelisfokker@gmail.com

Zee-eenden op de rivier

De foto is van Rutger Plaisier

Het is alweer anderhalve week geleden, toen op het rivierdriepunt bij Zwijndrecht twee zwarte zee-eenden werden ontdekt. Consternatie alom onder de Ambachtse vogelaars, want zee-eenden zie je, zoals de naam al zegt, doorgaans alleen op zee. De foto's lieten weinig ruimte voor twijfel en vrijwel de hele dag hebben de twee eenden wat rondgezworven over met name de Noord. Ze dobberden vaak midden op het water, waarbij ze met regelmaat op de wieken moesten op de passerende schepen te ontwijken.

Het betroffen waarschijnlijk twee jonge vogels, herkenbaar aan hun bruine verenkleed en lichte wang. De oudere mannetjes zijn als enige pikzwart, want ook de vrouwtjes hebben een vergelijkbaar bruin verenkleed als deze vogels. Zwarte zee-eenden zijn wat dat betreft uiterst saai gekleurd, maar dat maakt ze natuurlijk ook weer uniek.

Ondanks dat ze normaal gesproken op zee overwinteren, broeden veel zwarte zee-eenden wel ver van de kust, op kleine plasjes in de toendra. Ze komen dus uit het hoge noorden en trekken in het najaar grote afstanden naar het zuiden. Dit doen ze voor een belangrijk deel 's nachts, want zo nu en dan worden in Nederland 's nachts zwarte zee-eenden gehoord op plekken waar ze nog nooit gezien zijn. Het is dus zomaar mogelijk dat de zwarte zee-eenden van de Noord net niet de zee wisten te bereiken nadat ze heel Nederland doorkruist hadden. Vandaar dat ze maar op de Noord zijn neergestreken. Even op adem komen voor de rest van de reis weer wordt vervolgd.

Het voedsel van zwarte zee-eenden bestaat uit mosselen en andere schelpdieren, waarvoor ze tot maar liefst 30 meter kunnen duiken. Ze kunnen dus prima de bodem van de Noord bereiken, maar het is niet gezien dat ze naar voedsel zochten in het Ambachtse water. De zwarte zee-eenden bleven de gehele tijd boven water. De volgende dag waren ze verdwenen, maar opvallend genoeg werden bij Lopik over de Lek twee zwarte zee-eenden vliend gezien. Dat zouden zomaar de Ambachtse exemplaren geweest kunnen zijn, die 's nachts finaal de verkeerde kant op zijn gevlogen. Hopelijk hebben ze ondertussen wel de Noordzee gevonden...

PERS BERICHTEN

Natuurpark de Hooge Nesse

De gemeente wil al vanaf 2014 natuurpark de Hooge Nesse zo inrichten dat doelstellingen op het gebied van bewegen, sport, educatie, duurzaamheid en natuurontwikkeling samenkomen. In oktober 2018 is gestart met de bouw van een natuureducatiecentrum. Het gebouw is op 30 november technisch opgeleverd. De volgende stap is dat het natuureducatiecentrum een definitieve plek krijgt als centrum en al uitvalsbasis in het Natuurpark de Hooge Nesse. Om hier te komen is de gemeenten in gesprek met potentiële en reeds betrokken partijen. De maatregelen tegen corona en de onvoorspelbaarheid van de effecten daarvan maakt het lastig

om tot een definitieve invulling te komen. De gemeente gaat verder aan de slag met het opzetten van een meerjarenprogramma. Het regelen van het beheer en het gebruik van het natuureducatiecentrum is een prominent onderdeel ervan.

De raadsleden praten over het instemmen met de projectopdracht met als beoogd resultaat het meerjarenprogramma natuurpark De Hooge Nesse 2021-2025

ANDER NIEUWS

**De Nationale
Tuinvogeltelling**

29, 30 & 31 januari 2021

TEL MEE

Vogelbescherming
NEDERLAND

Meer biodiversiteit in de bermen: Kleurkeur nu een keurmerk

De Vlinderstichting

15-DEC-2020 - Op 1 december 2020 is een belangrijke stap gezet in het verduurzamen van onze leefomgeving. Sinds die dag zijn er namelijk duidelijke en officiële richtlijnen om biodiversiteit in Nederlandse bermen en groenstroken te bevorderen. Het College van Deskundigen van Stichting Groenkeur heeft besloten Kleurkeur definitief vast te stellen als add-on op de beoordelingsrichtlijn Groenvoorziening.

Kleurkeur staat voor meer aandacht voor biodiversiteit in de berm, bijvoorbeeld deze kleine vuurvlieder (Bron: Kars Veling)

) Dankzij dit besluit is Kleurkeur nu een keurmerk, waarvan de kwaliteit is geborgd met een onafhankelijke toetsing. Kleurkeur staat voor goed (maai)beheer van bermen en groenstroken. Samen vormen zij het grootste natuurgebied van Nederland! Ze zijn essentieel voor het leven van heel veel dieren en planten. Beheer onder kleurkeur creëert gunstige leefomstandigheden voor flora en fauna voor de langere termijn. Daarmee maken we Nederland kleuriger! In 2016 is de Vlinderstichting samen met 22 andere

partijen de Greendeal Infranatuur gestart. Deze partijen hebben gezamenlijke ambities om Nederland te vergroenen. Er was behoefte aan concrete daden om de biodiversiteit in bermen en groenstroken te verbeteren. Omdat bij Stichting Groenkeur al bijna 200 bedrijven zijn gecertificeerd die maaiwerkzaamheden uitvoeren, was een samenwerking logisch. Voor Groenkeur is Kleurkeur een goede aanvulling op de bestaande beoordelingsrichtlijn Groenvoorziening. Na een eerder positief advies van de technische commissies Kleurkeur en Groenvoorziening is het College van Deskundigen akkoord gegaan met de vaststelling van Kleurkeur 2021 als add-on op de beoordelingsrichtlijn Groenvoorziening.

Maaien moet om bloemrijke bermen te houden, maar het gaat om de manier waarop (Bron: Kars Veling)

Het nieuwe schema geldt vanaf 1 januari 2021. De laatste redactionele zaken worden momenteel verwerkt. Binnenkort verschijnt het nieuwe schema online. Abonnees op de nieuwsbrief van Kleurkeur en Groenkeur krijgen automatisch bericht hierover.

De belangrijkste elementen van Kleurkeur zijn:

- Rekening houden met aanwezig flora en fauna
- Goede afstemming tussen opdrachtgever, uitvoerder en andere belanghebbenden
- Vooraf een duidelijk beheerplan
- Werken met opgeleide, vakbekwame mensen
- Niet klepelen (het verhakselen en laten liggen van de vegetatie)
- Tijdig afvoeren van maaisel, om de bodem te verschrallen
- Gefaseerd maaien
- Monitoring van de resultaten.

Meer achtergrondinformatie is te vinden op de [site van Kleurkeur](#).

Tekst: Dick Oosthoek, [Stichting Groenkeur](#) en Anthonie Stip, [De Vlinderstichting](#)

Foto's: Kars Veling

Resultaten zenderonderzoek leggen het geheime leven van de egel bloot

[Zoogdierverseniging](#)

28-NOV-2020 - Waar hebben egels hun leefgebied? Waar zoeken zij hun voedsel? En welke route leggen zij daarbij af? Egelwerkgroep Nederland en Silvavir ecologisch advies zochten dit het afgelopen jaar uit en volgden

twee maanden lang een aantal gezenderde stadse egels in hun dagelijkse doen en laten. De verkregen GPS-data heeft nieuw inzicht gegeven in het verborgen leven van onze egels.

In Steenwijk zijn door Egelwerkgroep Nederland egels uit het wild gevangen en gezenderd in hun eigen leefgebied. Silvavir ecologisch advies heeft in Zoetermeer gezonde egels uit de lokale egelopvang gezenderd en losgelaten op een locatie met voldoende mogelijkheden tot het vinden van een eigen leefgebied. De zenders legden regelmatig de GPS-locatie van de egels vast. Gewapend met een handantenne zijn de onderzoekers 's nachts op pad gegaan om de gezenderde egels te lokaliseren en de GPS-data uit te lezen.

Grote afstanden en leefgebieden

Gemiddeld genomen legden de egels in Steenwijk per etmaal een afstand af van ruim 1,5 kilometer en de egels in Zoetermeer 358 meter. Dat is een opvallend verschil. Mogelijk zijn de uitgezette egels voorzichtiger in een nieuwe omgeving en/of nemen zij de tijd om onbekend terrein te verkennen. Ook zaten er enkele behoorlijke uitschieters tussen de afgelegde afstanden. Zo bleek een egel in Zoetermeer bijna 2,5 kilometer afgelegd te hebben in één nacht en een egel in Steenwijk ruim 5 kilometer! Duidelijk is dat egels relatief grote afstanden afleggen binnen het leefgebied, los van het feit of het habitat binnen het leefgebied geschikt of ongeschikt is. Een egel uit Steenwijk bracht de volledige onderzoeksperiode door in een park met veel struikgewas en ondergroei. Toch legde deze egel zo'n 1,5 kilometer per nacht af.

Hoe groot de leefgebieden zijn, is niet heel stellig te zeggen. Daarnaast moesten de egels in Zoetermeer hun eigen leefgebied nog vinden. Dat is ook duidelijk terug te zien in de data. De Zoetermeerse egels verplaatsten zich vaker en in totaal verder om een eigen leefgebied te vinden. Gemiddeld bestreken de egels hier een gebied van ongeveer zeven hectare. De egels in Steenwijk bleven redelijk in een vast gebied. Tijdens de onderzoeksperiode verbleven de mannelijke egels daar in een leefgebied van circa veertig hectare, de vrouwelijke egels in een gebied van rond de tien hectare. De data suggereert dus dat egels grote leefgebieden kunnen hebben. Om conclusies te kunnen trekken, is echter meer en langer onderzoek nodig. Wat wel duidelijk bevestigd wordt door de data is dat egels niet territoriaal zijn; de leefgebieden van zowel mannelijke als vrouwelijke egels overlaptten elkaar. Dit bleek ook al uit eerdere, buitenlandse onderzoeken.

Struweel heeft de voorkeur

Zowel voor nachtelijke zwerftochten als voor verblijfplaatsen maken egels graag gebruik van struweel: lage en dichte begroeiing (Bron: Egelwerkgroep Nederland)

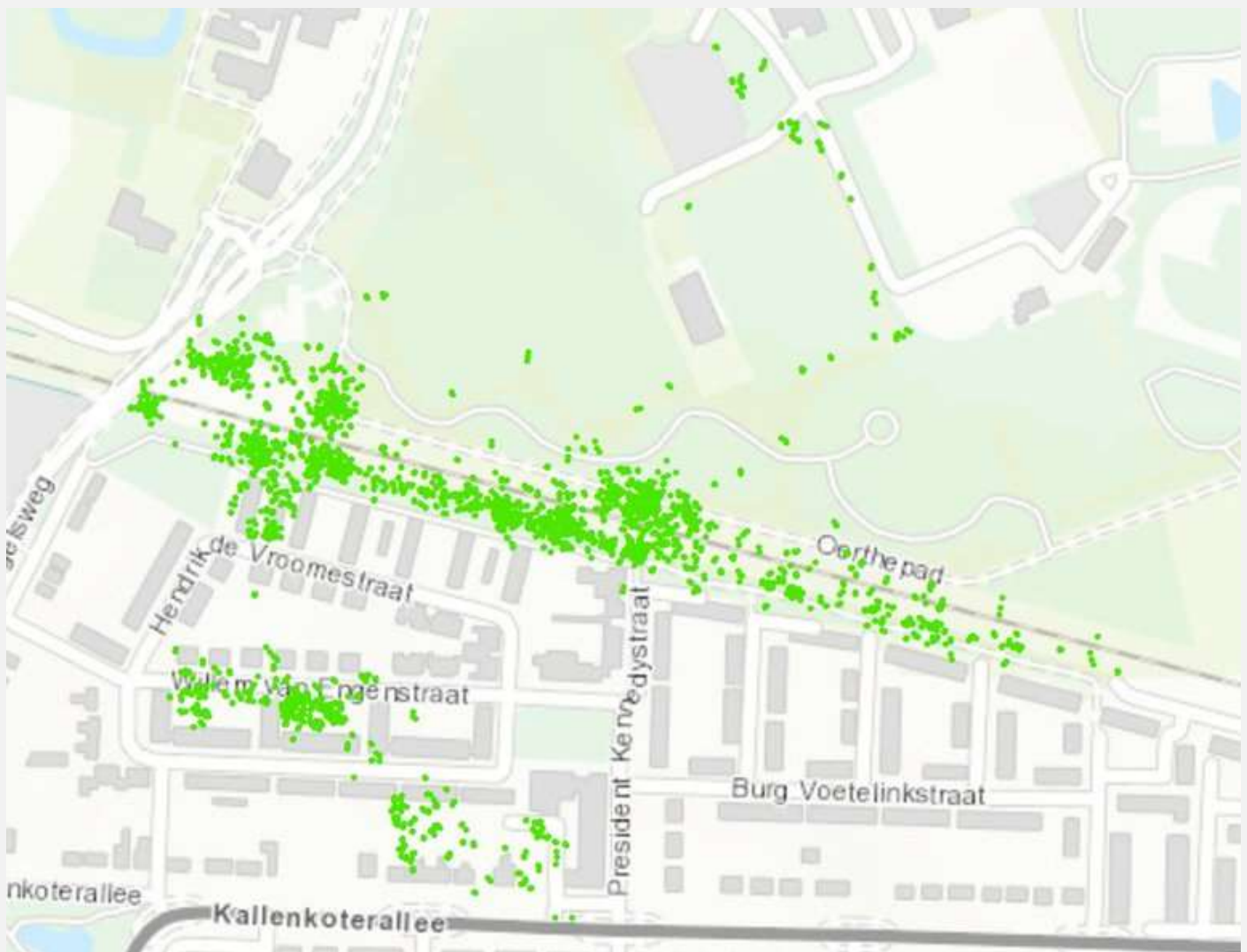
Alle egels blijken een duidelijke voorkeur te hebben voor struweel: lage en dichte begroeiing. Zo werd openbaar groen veel gebruikt om overdag te slapen en 's nachts van A naar B te komen, het liefst aansluitend. Tuinen van woningen werden ook

regelmatig gebruikt. Dat egels het liefst door struweel trippelen is niet alleen duidelijk in woonwijken, maar ook daarbuiten. Zo maakten de egels in beide steden veel gebruik van spoorbermen. Een egel uit Steenwijk

bracht zelfs het grootste deel van de onderzoekstijd in de spoorberm door en had hier tevens meerdere verblijfplaatsen. Ook parken en struweel rondom gras- of sportvelden werden veel gebruikt. Een grasveld oversteken werd wel gedaan, maar de meeste activiteit van alle egels vond plaats in of in elk geval vlak langs het struikgewas. Blijkbaar hebben egels behoefte aan beschutting, niet alleen wanneer ze overdag slapen, maar ook tijdens hun nachtelijke zwerftochten.

Barrières en knelpunten

Tijdens de zwerftochten kwamen de egels ook de nodige barrières tegen, zoals (ring)wegen, spoorlijnen en water. Niet alle barrières blijken onneembaar, maar barrières zorgen wel voor versnippering van het leefgebied. Dat egels regelmatig een weg overtrippelen is niet onbekend; dat loopt immers vaak verkeerd af voor egels. Toch is er in de data een verschil te zien tussen de verschillende wegen. De rustigere wegen in wijken werden geregeld overgestoken, terwijl grote en drukke wegen het liefst werden gemeden. In Zoetermeer is duidelijk te zien dat de grote ringwegen een barrière vormen. Dat gold niet voor één dappere egel; deze egel lukte het om via het gras langs de fietspaden de fietstunnels te bereiken en zo aan de andere kant van een drukke ringweg te komen. Zowel in Zoetermeer als in Steenwijk werd regelmatig een spoorlijn overgestoken. Ook het oversteken van water vormde geen probleem: als er een bruggetje aanwezig was, dan wisten ze die te vinden (of ze moeten gezwommen hebben...).

Een egel in Steenwijk stak regelmatig het spoor over (Bron: Silvavir ecologisch advies)

Egelvriendelijk inrichten

Doordat steden steeds voller raken met bebouwing blijft er weinig ruimte over voor groene verbindingen. De groene gebieden binnen steden liggen versnipperd en zijn moeilijk te bereiken door barrières in de vorm van wegen, water en spoorlijnen. Uit het onderzoek blijkt dat de egels grote afstanden afleggen per nacht, ongeacht of het habitat binnen het leefgebied geschikt is. Ook worden barrières gekruist. Hoe belangrijk groene verbindingen binnen steden zijn voor egels om zich (enigszins) veilig te verplaatsen, kwam duidelijk naar voren. Om versnippering tegen te gaan, kunnen de volgende maatregelen op provinciaal en gemeentelijk niveau uitkomst bieden:

- Bij de ontwikkeling van bouwprojecten of herinrichting van landschappen rekening houden met de aanleg van meer groene verbindingen. Hoe meer groene verbindingen binnen een stad, of zelfs binnen een woonwijk, worden aangelegd, hoe beter een egel zich door het gebied kan verplaatsen. Op deze manier wordt de stad beetje bij beetje ontsnipperd.
- Doordat egels grote afstanden afleggen per nacht en bijna niet kunnen ontkomen aan barrières, lopen zij een groot risico. Een aangereden egel op of langs de weg is voor iedereen wel een herkenbaar beeld. Het plaatsen van faunaduikers of het 'aankleden' van taluds met struweel zouden het risico op aanrijdingen aanzienlijk kunnen verminderen en tegelijkertijd gebieden met elkaar kunnen verbinden.
- Uit het onderzoek blijkt dat egels zich niet laten tegenhouden door barrières in de vorm van water. Hoe zij hier exact mee omgaan, maken de resultaten niet duidelijk. Wel werden de egels regelmatig teruggevonden op slootkanten. Ook waarnemingen van zwemmende egels zijn niet zeldzaam. Het is dan ook niet uit te sluiten dat egels waterbarrières zwemmend oversteken. Fauna-uittreedplaatsen zijn daarom wenselijk op plekken waar de waterkant steil is.

Ook het grote publiek kan een steentje bijdragen aan ontsnippering en het egelvriendelijk inrichten van de omgeving. Uit het onderzoek blijkt dat egels graag gebruik maken van tuinen, maar worden tegengehouden door barrières in de vorm van schuttingen en ander hekwerk. In en rondom tuinen is dus nog winst te behalen voor de egel. Het openstellen van de tuin door het aanleggen van een zogenaamde '[egelsnelweg](#)' is een eerste stap. Een tweede stap is het vergroenen van tuinen door (gedeeltelijk) tegels te verwijderen en dit te vervangen door beplanting. Gemeenten kunnen hier tevens een rol spelen, door samen met inwoners te werken aan de realisatie van deze stappen. Maatregelen gericht op ontsnippering van steden en het egelvriendelijker maken van tuinen kunnen een positieve bijdrage leveren aan de bescherming van de egel binnen Nederland.

Tekst: Kirsten van Doorn, Merel Klaarmond, [Egelwerkgroep Nederland](#), Natasja Menses, [Silvavir ecologisch advies](#)

Foto's: [Egelwerkgroep Nederland](#)

Kaart: [Silvavir ecologisch advies](#)

Landbouw en Biodiversiteit bij elkaar brengen

7-DEC-2020 - Landbouw en biodiversiteit staan volop in de schijnwerpers, maar meestal als tegenpolen. Dat moet veranderen, maar hoe? In een nieuw EU-project wordt onderzocht hoe biodiversiteit het best met landbouw kan samengaan en wat dat oplevert voor zowel boer als biodiversiteit. De stip op de horizon is uit te vinden hoe natuurinclusieve landbouw van de grond kan komen als levensvatbaar verdienmodel

Afgelopen week markeerde de start van een vijfjarig EU-project, met 21 partners uit 15 landen. Meer dan 50 deelnemers kwamen online bij elkaar om de lijnen uit te zetten. *Showcasing synergies between agriculture and biodiversity*, oftewel voor het voetlicht brengen van de samenwerking tussen landbouw en biodiversiteit is de missie van het project, dat wordt geleid door Wageningen Universiteit. Het probleem van de achteruitgang van onder meer weidevogels en boerenlandvlinders is niet zozeer dat we niet weten hoe het beter kan. De kern van het

[De Vlinderstichting Wageningen University & Research](#)

Op en rond akkers in Zuid-Limburg liggen kansen voor biodiversiteit (Bron: Femke Kleisterlee)

probleem is dat de oplossingen vaak niet goed aansluiten bij de wensen en mogelijkheden van de boeren. Bovendien wordt nog steeds teveel gewerkt met regelingen die van bovenaf worden opgelegd, zonder dat de gebruikers – naast boeren ook tal van andere liefhebbers van het platteland – erover mee kunnen denken. Dat heeft niet tot het gewenste resultaat geleid. Door vanaf het begin de samenwerking te zoeken, moet dat beter kunnen. Boeren kunnen aangeven wat hen aanspreekt of belemmert om biodiversiteit de ruimte te geven. Door ecosysteemdiensten als

bestuiving, bodemverbetering en plaagbeheersing door natuurlijke vijanden kunnen boeren er ook bij winnen.

De sterk achteruit gaande argusvlinder kan profiteren van natuurinclusieve landbouw (Bron: Kars Veling)

Ook moet biodiversiteit zichtbaar worden gemaakt. Daar kunnen de boeren zelf aan meewerken, maar ook de vrijwillige wetenschappers ('citizen scientists'). Hier heeft De Vlinderstichting ervaring mee: haar vrijwilligers zorgen jaarlijks voor honderdduizenden waarnemingen van vlinders, waarmee betrouwbare trends van de vlinderpopulaties worden verkregen. Ook elders in Europa neemt de monitoring van vlinders toe. In het project zullen boeren en vrijwilligers

worden gestimuleerd om vlinders en bijen op het boerenland te tellen om te onderbouwen welk landgebruik zowel voor boeren als voor de natuur winst betekent. Het EU-project gaat deze samenwerking in de praktijk brengen en onderzoeken in tien landen. In Nederland wordt dat het Zuid-Limburgse Geuldal, waar behalve aan

vlinders ook al aan [herstel van wilde bijen](#) wordt gewerkt. Hier wordt de benadering van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel in de praktijk gebracht en wordt gemonitord wat dat aan (bijen)biodiversiteit oplevert. Het EU-project bouwt hierop voort en gaat niet alleen breder naar biodiversiteit kijken, maar ook naar de effecten op opbrengst van landbouwgewassen en financiële baten en kosten voor de boer. De inzet is dat deze manier van werken over vijf jaar een voorbeeld wordt van hoe boeren en vrijwilligers, onderzoekers, overheden en andere partijen samen de biodiversiteit op het platteland kunnen verbeteren.

Tekst: Michiel Wallis de Vries, [De Vlinderstichting](#) & David Kleijn, [WUR](#)

Foto's: Kars Veling; Femke Kleisterlee

Tapuit in Nederland veert weer licht op

[Vogelbescherming Nederland](#)

8-DEC-2020 - De tapuit in Nederland heeft enkele succesvolle broedseizoenen achter de rug. Dit is goed nieuws, want de aantallen tapuiten nemen al decennia af en deze trend lijkt nu gestopt. Stabiele zomers, met droogte en warmte gedurende het broedseizoen, spelen vermoedelijk een positieve rol. Maar ook intensief beschermingswerk werpt zijn vruchten af.

[De tapuit](#) is al een hele tijd een zorgenkindje van de natuurbescherming. We noemen de getallen nog maar even: een afname van duizenden broedparen in de jaren zeventig (en nog véél meer daarvoor), tot slechts 210 tot 250 paar in 2013, een dieptepunt. De verspreiding is tegenwoordig nagenoeg geslonken tot de duinen van de Kop van Noord-Holland, de Waddeneilanden en het Drents-Friese Wold. Ook in de ons omringende landen doet de tapuit het heel slecht; in Vlaanderen is de soort zelfs al enige tijd verdwenen als broedvogel. Om te voorkomen dat dat ook in Nederland gebeurt, krijgt de bescherming van de tapuit veel aandacht, in gang gezet door Vogelbescherming en Sovon in het *Jaar van de tapuit* in 2005.

Onderzoek al vanaf 2007

Om in de vingers te krijgen welke factoren de populatie tapuiten sturen en hoe je tapuiten het beste kunt beschermen, worden de belangrijkste Nederlandse deelpopulaties intensief gevolgd en onderzocht. Sovon doet dat in de Noordduinen tussen Callantsoog en Den Helder sinds 2007, en op Texel sinds 2016. De tapuiten in het Aekingersand (Drents-Friese Wold) worden sinds 2007 onderzocht door Stef Waasdorp van Stichting Biosfeer. Samen met de resultaten van het promotieonderzoek van Herman van Oosten – lees zijn geweldige boek *De Tapuit* van Atlas Contact – heeft dit ons veel inzichten opgeleverd over de ecologie van de tapuit en zijn hoognodige bescherming.

Tapuit (Bron: Jos van den Berg)

Licht herstel

De laatste jaren veert de populatie tapuiten in Nederland weer licht op. Na het slechte jaar 2013 werden in 2015 tot 2018 weer iets hogere aantallen geteld. In de tapuitenbolwerken waren met name 2019 en 2020 erg goede jaren. Zo zaten er in de Noordduinen in 2019 46 territoria en in 2020 maar liefst 61. Lang verlaten gebiedsdelen, zoals de Grafelijkheidsduinen

werden ook weer bezet. Op Texel werden in 2020 61 tot 65 paar geteld, een flinke vooruitgang ten opzichte van 2019 (45 paar). Het belangrijkste broedgebied op Texel is de Eierlandse Duinen, hier zaten 53 paar in 2020, tegen 27 paar in 2014-2015. Op het Aekingerzand zit het aantal tapuiten sinds 2013 (25 territoriale mannen waarvan slechts 13 waren gepaard!) ook in de lift, met een piek van 63 territoria en maar liefst 51 vrouwtjes in 2020. Overigens stijgen ook de aantallen broedparen op Vlieland en Terschelling.

Onder andere in de duinen van de Kop van Noord-Holland komt de tapuit nog voor (Bron: Ruud van Beusekom)

Droogte speelt tapuit in de kaart

Het heeft er alle schijn van dat de droogte van de afgelopen jaren gunstig uitpakt voor het leefgebied van tapuiten. Hierdoor neemt de dominantie van grassen af en ontstaat een open vegetatiestructuur met lage kruiden en veel zandige plekken. Hier houden tapuiten juist van, omdat ze vooral op de grond naar voedsel zoeken. Het vindt vermoedelijk zijn weerslag in het hoge broedsucces van de laatste jaren. In alle drie de onderzochte gebieden was dit namelijk erg goed. Het broedsucces wordt gemeten met het aantal uitgevlogen jongen per nest en per paar.

Maaien, chopperen en begrazen

Maar ook beheermaatregelen, zoals maaien en chopperen, hebben een positief effect. Bij chopperen wordt de vegetatie verwijderd en een deel van de bovenste humuslaag. Winterbegrazing met schapen in de Noordduinen pakt eveneens gunstig uit, net als de recente toename van het aantal konijnen in dit gebied. Konijnen houden de vegetatie laag en open en zorgen met hun gegraaf voor zandige plekken en natuurlijk nestgelegenheid, in de vorm van hollen. Op het Aekingerzand was de begrazingsdruk echter te hoog, omdat hier de schapen het hele jaar door in het gebied verbleven. Door droogte was er te weinig voedsel (gras!) voor de schapen en werd het leefgebied van de tapuiten volledig kaal gegraasd; teveel van het goede dus. Op Texel is er nog veel winst te behalen door begrazing met schapen in te zetten in duingebieden die te dicht begroeid zijn geraakt voor tapuiten. Dit zijn vaak gebieden die vroeger wel werden begraasd met schapen.

Nestbescherming werkt

Een heel belangrijke beschermingsmaatregel blijkt het beschermen van de tapuitnesten met behulp van kippengaas. Op deze manier worden in de Noordduinen en op het Aekingerzand de nesten van tapuiten beschermd tegen vossen. Dit zorgt ervoor dat er veel minder legsels (en soms broedende vrouwtjes) worden opgegeten en er veel jongen succesvol uitvliegen. Op het Aekingerzand is dit de belangrijkste maatregel gebleken om het aantal broedende paren weer te laten groeien. Op Texel leven geen vossen en is de enige marter die er voorkomt – hermelijn – zeldzaam. Predatie is er geen probleem, al is enige invloed van verwilderde huiskatten niet uit te sluiten.

Tapuiten en corona

De coronacrisis liet ook de tapuiten niet onberoerd. Het zorgde afgelopen voorjaar voor veel recreatiedruk in de natuurgebieden, in vrijwel heel Nederland. Ook het Aekingerzand ontkwam er niet aan, er werd massaal buiten de paden gerecreëerd. Onderzoeker Stef Waasdorp had er tijdens zonnige weekenden de handen vol aan om bezoekers te wijzen op de kwetsbare situatie van de broedende tapuiten. Door deze nieuwe ontwikkeling werden er dertig bordjes geplaatst met 'Kwetsbaar gebied'. Op Texel en in de Noordduinen was het in april en mei juist veel rustiger door corona. Op Texel zat zelfs een nest aan de voet van het terras van het restaurant bij de vuurtoren.

Kleurringonderzoek

Tapuiten worden op Texel, in de duinen van de Noordkop en op het Aekingerzand van kleurringen voorzien, het betreft dus het grootste deel van de Nederlandse populatie. Hiermee volg je de sterfte, maar ook hoe de vogels zich verspreiden binnen en tussen gebieden. Volwassen en jonge vogels zijn sterk gebonden aan hun eigen populatie: de meeste tapuiten keren terug naar het broedgebied van het jaar ervoor of – in het geval van de jonge vogels – naar hun geboortegrond. Zes geringde jonge vogels uit de Eierlandse Duinen vestigden zich in 2020 elders, waarvan drie op Texel, één op Terschelling en één op Vlieland. Interessant was dat in 2020 een tapuit, geboren op het Duitse Waddeneiland Norderney, opdook als broedvogel op Texel. Ook uit eerdere jaren zijn uitwisselingen bekend, zoals van tapuiten van Texel die gingen broeden in de Noordduinen en vice versa,

maar nooit op zo'n grote afstand. Dit geeft hoop voor de toekomst. Het betekent dat verlaten broedgebieden weer bezet kunnen worden. Dit is essentieel om de tapuit in Nederland er weer bovenop te helpen.

Door holen te graven zorgen konijnen voor nestgelegenheid voor tapuiten (Bron: Ruud van Beusekom)

Het onderzoek en beschermingswerk aan tapuiten wordt mogelijk gemaakt door het Prins Bernard Cultuurfonds, Vogelbescherming Nederland, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Landschap Noord-Holland, Programma O+BN, It Fryske Gea, Provincie Noord-Holland, Provincie Drenthe, Provincie Friesland, Nationaal Park Duinen van Texel en Stichting Vogeleiland Texel.

Tekst: Ruud van Beusekom, [Vogelbescherming Nederland](#), Chris van Turnhout, [Sovon Vogelonderzoek Nederland](#), Stef Waasdorp, [Stichting BioSFeer](#)

Foto's: Jos van den Berg; Ruud van Beusekom

Gemiva winkel in het Weetpunt

Beste mensen,

Het bestuur van de Stichting Natuur & Landschap
Zwijndrechtse Waard heeft besloten het Weetpunt te
sluiten
Er kunnen dan ook geen enkele activiteiten meer
plaatsvinden in dit gebouw.

De situatie m.b.t. het Coronavirus in deze regio nopen
ons om dit besluit te nemen.
In januari zullen we ons beraden of het
informatiecentrum 't Weetpunt weer open kan.

We hopen dat u begrip heeft voor dit besluit.
We hopen ook dat u allen gezond blijft!

Met vriendelijke groet, Wim Los Voorzitter St. N&LZW

GEMIVA-SVG GROEP

Samen maken we het verschil

Vogelhuisjes
Kaarsen
Decoratie
Aardewerk
Vogelvoerbakjes
En nog veel meer leuke
dingen voor u huis
U steunt hier Gemiva
het Weetpunt

Contante betaling

Buiten de regio

Wisent voor het eerst gezenderd met slimme halsband: een grote stap voor natuurbescherming

28-NOV-2020 - Voor het eerst is een versterkte GPS-LoRaWAN®-halsband succesvol bevestigd aan een wisent. Deze hightech halsband maakt het mogelijk om het grootste landzoogdier van Europa bijna real-time op afstand te volgen. De informatie die de halsband levert is zeer waardevol voor onderzoek en natuurbescherming.

Deel deze pagina

Gedetailleerde gegevens voor gezonde duinen

Sinds de komst van de wisent in het Kraansvlak, onderdeel van het Nationaal Park Zuid-Kennemerland (NH), worden GPS-halsbanden gebruikt om bewegingen van wisenten en andere grote grazers zoals Schotse hooglanders en konikpaarden te volgen. Het volgen van dieren is een belangrijk hulpmiddel om kennis te vergaren over het gedrag en de habitatkeuze van de verschillende soorten en om het beheer van het gebied te optimaliseren.

Esther Rodriguez, adviseur natuur bij PWN: "PWN omarmt innovatie en nieuwe slimme technologieën die kunnen bijdragen aan het verbeteren van de kwaliteit van de duinen. Wisenten, runderen en paarden hebben een bepalende rol in het ecosysteem en daarom is het essentieel om kennis te blijven opbouwen over hoe zij de duinen gebruiken. Het dynamische karakter van de duinen, in het licht van klimaatverandering, maakt dit een belangrijk onderzoeksthema voor de lange termijn."

Wisentkoe met nieuwe zender (Bron: Ruud Maaskant)

De grootste van allemaal: De GPS- LoRaWAN® Wisent halsband

Als het grootste landzoogdier van Europa moeten Europese bizonen worden uitgerust met versterkte halsbanden om te voorkomen dat ze breken als de sterke dieren tegen bomen schuren. Na maanden van werk is de organisatie Smart Parks erin geslaagd een GPS-LoRa halsband te ontwerpen en te vervaardigen die de kracht van een Europese bizon kan weerstaan. De eerste halsband is onlangs met succes geplaatst bij een van de volwassen vrouwtjes van de kudde in Kraansvlak.

De toekomst is volgens Tim van Dam, medeoprichter van Smart Parks, veelbelovend: "Dit is een doorbraak om betrouwbaardere, slimme en betaalbare trackers beschikbaar te maken voor onderzoek en natuurbescherming. Deze halsband maakt de weg vrij voor onze volgende WisentEdge-serie, die machine learning-mogelijkheden aan boord zal hebben, waardoor de halsband menselijke aanwezigheid of andere relevante gebeurtenissen kan detecteren."

Hoge efficiëntie en lage kosten

Smart Parks maakt gebruik van slimme sensortechnologieën om natuurbehoud en natuurbeheer te verbeteren. In 2019 opende Nationaal Park Zuid-Kennemerland Europa's eerste Smart Park netwerk in de duinen van Kraansvlak. Dit duingebied van vrij rondlopende wisenten, Schotse hooglanders, konikpaarden, damherten en reeën.

Tim van Dam draait de schroeven van de nieuwe halsband aan (Bron: Ruud Maaskant)

Nieuwe technologieën, zoals het draadloze LoRaWAN® netwerk, hebben geleid tot volgsystemen met een lager stroomverbruik en een langere levensduur van de batterij. Dit maakt de technologie extra geschikt voor het volgen van in het wild lopende dieren. Na de installatie van een lokaal LoRaWAN®-netwerk in Kraansvlak werden Schotse hooglanders voorzien van GPS-LoRaWAN®-halsbanden om de geschiktheid van deze technologie in het echt te testen. De eerste resultaten van een onderzoek door de Universiteit Utrecht naar deze hightech sensoren suggereert dat ze een veelbelovende vervanger zijn van oudere volgsystemen.

"De nieuwe halsbanden hebben de potentie om een revolutie teweeg te brengen in ons begrip van de beweging en het gedrag van dieren, omdat ze ons in staat stellen individuen voor een veel langere tijd te volgen, maar ook om veel meer individuen te volgen in vergelijking met traditionele GPS-trackers", legt universitair hoofddocent van UU, Joris Cromsigt, uit. "Met dit initiatief hopen we nu ook de technologie verder te ontwikkelen om interacties tussen dieren in het wild en mensen te volgen."

De technologie biedt belangrijke toepassingen om het aantal conflicten tussen mensen en dieren in een steeds dichtbevolktere wereld te minimaliseren. In Afrika helpen de sensoren bij het opsporen en terugdringen van stroperij. In Nederland kunnen de inzichten ons helpen met het duurzaam laten samenleven van mens en dier op een klein stukje oppervlak. Dit is een steeds actueler thema nu de wisent, de wolf en de goudjakhals in Nederland voorkomen.

Naast een efficiënter energieverbruik en een veel lagere prijs, biedt het Smart Parks-systeem de mogelijkheid om meer informatie over deze dieren te verzamelen door extra sensoren toe te voegen, zoals temperatuursensoren, geluidssensoren en activiteitsensoren. De posities van de nieuwe halsbanden zijn binnenkort voor bezoekers beschikbaar op [wisenten.nl/waar-zijn-ze](https://www.wisenten.nl/waar-zijn-ze). Dit vergroot de kans om de kudde te spotten vanaf het Wisentepad of andere aanbevolen plekken rondom het wisentengebied.

Wisent staat weer op na het plaatsen van de nieuwe halsband (Bron: Ruud Maaskant)

Over

Het Smart Parks-systeem in Nationaal Park Zuid-Kennemerland is het resultaat van een samenwerking tussen PWN, Universiteit Utrecht (Copernicus Instituut voor Duurzame Ontwikkeling) en Smart Parks. Camping De Lakens en Circuit Zandvoort hebben eveneens belangstelling getoond aan de aanleg van het netwerk. De ontwikkeling van de nieuwe halsband en de komende WisentEdge is mede mogelijk gemaakt door het Cor Wit Fonds.

Tekst: [PWN](#)

Kort Nieuw

Ons land in trek bij grote roofdieren

Voor het eerst is DNA van de goudjakhals gevonden in Nederland. Volgens Glenn Lelieveld van de Zoogdiervereniging is het een kwestie van tijd voordat ook dit het roofdier zich vestigt in ons land.

Minder kunstmest door regenwormen

Wageningse wetenschappers doen onderzoek naar de effecten van regenwormen op voedingsstoffen als stikstof en fosfaat. De wormen eten zowel organische stof als bodemdeeltjes en poepen het weer uit. Zo leveren ze stikstof en maken ze oude restanten van fosfaatkunstmest in de bodem alsnog beschikbaar voor planten.

Regenworm meest getelde bodemdier van 2020
Gerard Korthals bij een poster met bodemdieren die veel in ons land voorkomen

Tijdens de Bodemdierendagen 2020 zijn regenwormen dit jaar het meest geteld in Nederlandse tuinen. De pissebedden delven als gedoodverfde winnaar het onderspit en staan slechts op plaats 2, terwijl de huisjesslakken opklimmen naar de 3e plek. Een recordaantal *citizen scientists* ontdekte in eigen tuin of park samen meer dan 17.000 'bodemschatjes', met een gemiddelde van 36 dieren per tuin. De Bodemdierendagen zijn een *citizen science-project* van het **Nederlands Instituut voor Ecologie** (NIOO-KNAW) en het **Centrum voor Bodemecologie** (CSE). Bioloog **Gerard Korthals**, lid van de Wetenschappelijke Raad van Advies van NL Greenlabel, is initiatiefnemer van de Bodemdierendagen. Op onze website staat een nieuw interview met deze

**vrijwilligers
gevraagd!**

M/V

Vrijwilliger worden?

Stichting Natuur & Landschap Zwijndrechtse Waard

Wij bieden u de mogelijkheid aan om een (korte of eendaagse) cursus te volgen.

Er zijn vele mogelijkheden informeer gewoon eens!

Werkgroep Flora en fauna

Werkgroep Weetpunt

Vogel Werkgroep

Werkgroep natuuronderhoud

Boeren adviseren met erf beleid

**O.a. door het maken en plaatsen van
vogelkasten**

**Gastvrouw of gastheer voor het
“Weetpunt”**

Vogeltellers

**Vogels tellen is leuk en kan eenvoudig
beginnen**

Excursies leiders

Werken in de natuur

Folder beschikbaar